

COLLOQUIUM 2025

SESSIE 2

Autonomie, bijstand, vertegenwoordiging en besluiten:

het waarborgen van rechtspositie en menselijke waardigheid

Moderatie: Toon Benoot

Verlaggeving: Lore Dewanckel

In deze workshop werd het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap en meer bepaald artikel 12 als startpunt genomen. Dit artikel stipt aan dat personen met een handicap het recht hebben om erkend te worden als rechtspersonen met het vermogen om autonomie, zelfbeschikking en verantwoordelijkheden te hebben en staat voor gelijke behandeling. Internationaal wordt het belang van die rechtspositie kracht bijgezet via de vertaling naar shared- en supported decision making. In Vlaanderen wordt in dit licht een belangrijke taak toegeschreven aan bewindvoerders die de persoon met een handicap bijstaan of vertegenwoordigen. In deze sessie gingen we zo in op hoe de erkenning van de rechtspositie zorg- en ondersteuningspraktijken kan bepalen, en welke ethische uitdagingen dat met zich meebrengt.

Geert D'haene (Dienst Ondersteuningsplan (DOP) West-Vlaanderen) gaf een inkijk in hun ervaringen met *informed decision making* en *supported decision making* binnen hun organisatie. De rol van DOP zit zich in een *goedlevenplan* te ontwikkelen als werkinstrument waarmee mensen op een goed geïnformeerde wijze beslissingen kunnen nemen, op basis en aan de hand van dit plan. Het infotraject wordt visueel via een poster 'de beschermingstrap' weergegeven om mensen te informeren, met het onderscheid tussen gerechtelijke bescherming (bewindvoering) en buitengerechtelijke bescherming, van lichte naar zware ondersteuningsnoden. Daarnaast maken ze gebruik van een zogenaamde *dilemmaspiegel* zodat mensen zelf een geïnformeerde beslissing kunnen nemen, samen met hun netwerk.

Els Demeulenaere (Absoluut) vertelde over de rol van de bijstandsorganisatie die ondersteuning kan bieden wanneer mensen een PersoonsVolgend Budget (PVB) toegekend hebben gekregen, ook om de richtlijnen en verwachtingen te duiden, als tussenschakel tussen de budgethouder en het VAPH. Vaak moet dan pas worden nagedacht over de effectieve invulling en organisatie van de ondersteuning. Hierin vervullen bijstandsorganisaties een dubbele rol: de juridische rol (contracten, facturen en andere administratie) en het goed uitvoeren van het *goedlevenplan*, waarbij de focus ligt op het betrekken van de persoon met een beperking zelf zodat zij de spil en focus van het plan blijven. Kleine praktijken kunnen hierbij helpend zijn zoals bv. mensen ook een document laten tekenen, ook al is dit juridisch niet nodig.

Simon van der Weele (Universiteit voor Humanistiek) reflecteerde op de spanning tussen het idee van de mensenrechten en de praktijk, waar mensenrechten een na te streven ideaal zijn maar waar je in de praktijk botst op moeilijkheden. Hij hield hierbij een pleidooi voor het 'dagelijks maken van rechten', bijvoorbeeld ook in gesprekken met collega's, een reflectieve houding aannemen. Hij ervaart in zijn onderzoek een grote verantwoordingsdruk van professionals om een rechtenkader expliciet(-er) te maken, maar ook hier kunnen kleine interventies net het verschil maken in het implementeren van die abstracte zaken.

De beschreven 'à la carte bewindvoering' is niet aan de orde in Nederland. Hier wordt een alternatieve interpretatie en verklaring van artikel 12 gehanteerd. Op basis van deze ervaringen werd er gepleit voor vertegenwoordiging als continue praktijk, en niet als de verantwoordelijkheid van één persoon of dienst. In Nederland wordt gewerkt met onafhankelijke cliëntondersteuners (= belangenbehartigers), waar mensen recht op hebben maar waar ze tegelijkertijd moeilijk hun weg naar vinden. Het is in die zin dus ook ietwat diffuus wie deze rol opneemt, dit kan bijvoorbeeld ook door vrijwilligers opgenomen worden. Daarnaast bestaan er cliëntenvertrouwenspersonen in het kader van de wet 'zorg en dwang' (het kader dat de onvrijwillige zorg regelt) die signaleren of rechten in het gedrang zijn. Zij zijn ook onafhankelijk maar wel professionals. Concluderend werd er gesteld dat het essentieel is om te kijken naar hoe die vertegenwoordiging er op een dagelijks niveau uitziet, voorbij de structuren van artikel 12 en dus als levende rechtspraktijk.